

Leszek Kędzierski

Ekonomia komunii

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 13, 145-161

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Leszek Kędzierski*

Ekonomia komunii

Życie i działalność Chiary Lubich

Człowiek charakteryzuje się **dwuwymiarowością** w znaczeniu wymiaru fizycznego i duchowego. Pierwszy dotyczy fizycznego trwania człowieka i obejmuje składniki zewnętrzne, np. stan zdrowia czy wymagająca środków finansowych egzystencja w świecie współczesnym. Drugi wymiar można określić jako sferę istnienia duchowego. W tym obszarze wyróżnia się relacje człowieka z Bogiem i innymi ludźmi, przeżycia duchowe wywoływane przez różne czynniki, np. zachowania etyczne czy religijną poezję, malarstwo i rzeźbę. Oba wymiary są ze sobą powiązane.

Od wieków ludzie dzielili **czas** w rozmaity sposób, np. na dwie części – czas pracy i czas wolny.

W **procesie pracy** ludzie sprzedają swoją zdolność do wykonywania określonej pracy. Zdolność ta jest kształtowana przez kwalifikacje, doświadczenie, talent i zaangażowanie. Pomijając aspekt formalny, faktycznie następuje „sprzedaż swojego czasu” przez pracownika (stawianego do dyspozycji pracodawcy).

Czas wolny obejmuje czas przeznaczony dla siebie i dla innych ludzi. Związany jest również z religią. Długość czasu przeznaczanego na praktyki religijne jest różna w zależności od wyznania oraz indywidualnego podejścia każdego człowieka do kwestii wiary, będącego pochodną procesu wychowania w domu rodzinnym (wzorców zachowań) i osobowości człowieka, a także przyjmowanej w życiu hierarchii wartości.

* Dr Leszek Kędzierski, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk
e-mail: leszekkedzierski@gmail.com

Czas dla siebie służy wypoczynkowi, realizacji życiowych pasji. Między innymi może być również przeznaczony na dokonywanie przedsięwzięć ekonomicznych, np. uruchamianie inwestycji w kruszce, papiery wartościowe, nieruchomości itp. – nie tylko dla siebie, ale także dla rodziny.

Czas odpoczynku nie zawsze jest przeznaczany na relaks. Bywa często, że ludzie pracują w dni wolne od pracy i w pozostałym czasie wolnym (zatrudnienie dodatkowe w innej firmie czy w kilku innych firmach). Niejednokrotnie jest to rezultatem wyboru motywowanego poprawą nie w pełni satysfakcjonującej sytuacji finansowej lub wręcz koniecznością związaną z bardzo trudną kondycją finansową. Możliwy jest też motyw dążenia do dalszego bogacenia się pomimo dobrego lub bardzo dobrego stanu majątkowego. Płaca pracowników w normalnym czasie pracy powinna wystarczać na zaspokojenie potrzeb pracowników i ich rodzin. Niestety, w wielu przypadkach tak nie jest.

Natomiast **czas dla innych ludzi** obejmuje kategorie: dla rodziny i pozostałych osób.

Czas dla rodziny dotyczy między innymi opieki nad dziećmi i chorymi członkami rodziny (np. schorowanymi, starymi rodzicami), uczestnictwa w części obowiązków domowych, wspólnego przeżywania radości, a także, niestety, smutku. Służy on rozwojowi rodziny, zabezpieczeniu jej w różnych aspektach. Natomiast **czas dla innych ludzi** jest przeznaczony nie tylko na kontakty z przyjaciółmi, lecz również na wolontariat i pracę na rzecz osób będących w potrzebie czy żyjących w biedzie.

Możliwe jest poświęcanie niemalże całości swojego czasu innym ludziom – potrzebującym i biednym. W tym wypadku człowiek własne życie podporządkowuje idei, pragnieniu niesienia pomocy. Czynnikiem pobudzającym pełne zaangażowanie w realizację pomocy innym może być głęboka wiara w Boga. Niewątpliwie taką motywację miała **Chiara Lubich**, której działalność zmierzała do realizacji systemu wartości ukierunkowanego na dobro człowieka, pomaganie mu i jego rozwój.

Chiara urodziła się 22 I 1920 r. w Trydencie, we Włoszech. Na chrzcie otrzymała imię Silvia, a Chiara przyjęła później. Jej rodzice byli drukarzami. Matka i ojciec różnili się w kwestiach światopoglądowych: matka była chrześcijanką, a ojciec socjalistą.

Dyplom z dziedziny nauczania początkowego Chiara Lubich otrzymała w 1938 r. Podjęła pracę nauczycielki w Castello, następnie w Livo, a także w Trydencie. Potem rozpoczęła studia filozoficzne w uniwersytecie w Wenecji. Jednakże naukę przerwała z powodu drugiej wojny światowej.

W 1939 r. odkryła swoje powołanie – zapragnęła być narzędziem otwarcia „czwartej drogi” w Kościele katolickim. Stało się to w czasie odwiedzin sanktuarium maryjnego w Loreto podczas jej uczestnictwa w spotkaniu młodzieży z Akcji Katolickiej¹.

W latach 1940 – 1943 podjęła się nauczania osieroconych i ubogich dzieci u ojców kapucynów w Opera Serafica w Cognola di Trento. Następnie zdecydowała o porzuceniu nauczania. W latach 1942 – 1943 kierowała III Zakonem Franciszkańskim i przyjęła imię świętej Klary z Asyżu – Chiara. Stało się to pod wpływem przykładu tej świętej – radykalnego wyboru Boga².

W dniu 7 XII 1943 r. Lubich złożyła ślub czystości. Ta data jest traktowana jako moment narodzin **Ruchu Focolari**³.

Lubich ze swoimi przyjaciółkami uruchomiła pomoc dla ludzi niepotrafiących sobie poradzić w bardzo trudnej sytuacji panującej wówczas w Trydencie. Zdobywały one dla nich żywność, ubrania, a także poszukiwały schronienia. Mieszkańcy miasta dostrzegli tę bezinteresowną działalność i także udzielali potrzebującym wsparcia w postaci żywności i innych przedmiotów potrzebnych do życia. Lubich i jej współpracownice, widząc ludzkie tragedie, wybrały Boga, dla którego chciały żyć; pragnęły zanosić go ludziom cierpiącym, pozbawionym bliskich, domu i rodziny. Pomagały ludziom nie tylko materialnie, lecz również duchowo – dawały nadzieję i pewność, że dzięki wzajemnej miłości możliwa jest odbudowa zniszczonych stosunków międzyludzkich.

Wokół nich powstała wspólnota ludzi pragnących udzielać sobie wzajemnie pomocy, wspierać się materialnie i duchowo. W krótkim okresie wspólnota ta rozrosła się do kilkuset osób. Tak powstało pierwsze *focolare* (w miejscowym, włoskim dialekcie – ognisko domowe). Lubich prowadziła tu formację ewangeliczną, dawała świadectwo prawdziwości Ewangelii w życiu codziennym.

W latach 1944 – 1947 pięć współtowarzyszek Lubich złożyło prywatne śluby i założyło z nią pierwsze żeńskie *focolare*. Biskup Trydentu zaaprobował jego statut (pierwsza aprobata statutu), a tworzącą się wspólnotę określił mianem Ruchu Jedności.

Focolariny (a potem i *focolarini*) nie zakładali rodzin, co było podyktowane chęcią bycia dyspozycyjnym w zakresie rozszerzania idei jedności na świecie. Funkcjonowali oni w rozmaitych środowiskach i zawodach, brali udział w życiu

¹ Ch. Lubich, *Charyzmat jedności*, red. M. Vandeleen, Wydawnictwo M, Fundacja Mariapoli, Kraków 2002, s. 524.

² A. Torno, *Chiara Lubich. Życie i dzieło*, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań 2013, s. 151–152.

³ Ch. Lubich, op. cit., s. 524.

społecznym, politycznym i ekonomicznym. W *focolare* była i jest realizowana komunია dóbr materialnych⁴.

W 1953 r. Lubich powołała gałąź małżonków *focolarinów*. Poświęcili się oni Bogu stosownie do swego stanu. Później przystąpili do wspólnot *focolare* żeńskich lub męskich. Zostali animatorami ruchu Nowe Rodziny. Lubich powołała też gałęzie księży diecezjalnych i zakonników należących do ruchu. Nastąpiło to w 1954 r.

Po 1954 r. widoczne było rozprzestrzenianie Ruchu Focolari w Europie Wschodniej. Duchowość Lubich wzbudziła zainteresowanie pastorów luteran- skich, których spotkała w Darmstad w Niemczech (1961)⁵.

Bardzo ważne wydarzenie nastąpiło w 1962 r. Ojciec Święty Jan XXIII za- twierdził wówczas Ruch pod nazwą Dzieło Maryi (pierwsze zatwierdzenie pa- pieskie). W kolejnym roku Lubich otworzyła pierwsze Centrum Mariapoli w Rocca di Papa dla formacji członków Ruchu Focolari. Natomiast w 1964 r. w Loppiano pojawiło się pierwsze miasteczko – świadectwo Ruchu Focolari⁶.

W 1966 r. w Fontem w Kamerunie Lubich położyła kamień węgielny pod budowę szpitala mającego rozwiązać problem znacznej śmiertelności dzieci z plemienia Bangwa. Istniejący do dziś szpital nosi imię Maryja Zdrowie Afryki. Także do dnia dzisiejszego działa uruchomione w Fontem miasteczko o nazwie Mariapoli Maria Mai⁷.

Siostry zakonne należące do Ruchu Focolari w 1971 r. otrzymały, w czasie audiencji, błogosławieństwo Ojca Świętego Pawła VI⁸.

Pierwsze w Polsce żeńskie *focolare* (stałe) powstało w 1974 r. w Krakowie, a męskie zostało uruchomione w 1979 r. we Wrocławiu. Natomiast początki Ruchu Focolare w Polsce odnotowano już w latach 60. XX w., a pierwsze spo- tkanie Mariapoli odbyło się w 1969 r. w Zakopanem⁹.

Począwszy od 1976 r. odbywały się regularne międzynarodowe spotkania bi- skupów przyjaciół Ruchu Focolari. W 1977 r., w Londynie Lubich została na- grodzona za wkład w rozwój religii.

Istotnym wydarzeniem było zatwierdzenie w 1990 r. przez Papieską Radę ds. Świeckich aktualizowanych *Statutów ogólnych dzieła Maryi – Ruch Focolari*. Ponadto w tym samym roku we współpracy z biskupem Klausem Hemmerle

⁴ S. Grochmal, *Paradygmat jedności w kontekście zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 68–70.

⁵ Ch. Lubich, op. cit., s. 525–526.

⁶ Ibidem, s. 526.

⁷ Ibidem, s. 527.

⁸ Ibidem, s. 527.

⁹ S. Grochmal, op. cit., s. 71.

Lubich powołała w centrum Ruchu szkołę Abba w celu rozwoju doktryny zwartej w charyzmacie jedności. W 1991 r., będąc w Brazylii, w reakcji na biedę i olbrzymie różnice pomiędzy biednymi a bogatymi Lubich lansowała projekt ekonomii komunii¹⁰.

Duchowość Ruchu Focolari koncentruje się na dążeniu do uzyskania jedności w życiu codziennym, w relacjach międzyosobowych. Ma ona charakter powszechny, wspólnotowy (a nie indywidualistyczny), a z religijnego punktu widzenia – unikalny¹¹.

Ruch Focolari sformułował następujący cel: Przyczyniać się do powszechnego braterstwa i zjednoczenia rodziny ludzkiej według modlitwy Jezusa: *Aby wszyscy stanowili jedno* (J 17,21). Jest on realizowany poprzez **pięć dialogów**:

- w obrębie Kościoła katolickiego;
- z chrześcijanami różnych Kościołów i wspólnot kościelnych;
- z wyznawcami innych religii;
- z osobami o przekonaniach niereligijnych;
- w różnych środowiskach kultury¹².

Ruch Focolari jest obecny w ponad 190 krajach. Większość jego członków to katolicy. Ponadto są w nim obecni ludzie z rozmaitych Kościołów i wspólnot religijnych, a także osoby mające niereligijne przekonania¹³.

Lubich zmarła 14 III 2008 r. Jednakże jej dzieło, w tym ekonomia komunii, jest kontynuowane. Proces beatyfikacyjny Lubich został rozpoczęty 27 I 2015 r.

Istota i zasady ekonomii komunii

Ekonomię komunii można zdefiniować jako stosunkowo nowy projekt działalności biznesowej firm i jednocześnie koncepcja niesienia pomocy ludziom będącym w potrzebie i cierpiącym niedostatek. Zatem jest to jedynie propozycja modelu prowadzenia firm w warunkach rynkowych uwzględniającego w działalności biznesowej (oprócz miłości, duchowości, braterstwa, podejścia wspólnotowego, komunii dóbr) szereg rozwiązań stosowanych w zarządzaniu firmą, w tym zarządzaniu dziedzinowym firmy, np. jej finansami.

Komunia dóbr duchowych i materialnych była realizowana w Ruchu Focolari od początku jego istnienia. Wprowadzono **kulturę dawania** zamiast powszechnie obecnej na świecie **kultury posiadania**.

¹⁰ Ch. Lubich, s. 528–529.

¹¹ S. Grochmal, op. cit., s. 84.

¹² Ch. Lubich, op. cit., s. 536.

¹³ Ibidem, s. 536–537.

Jednakże sama komunია dóbr, jak pokazało życie, była niewystarczająca do zaspokojenia podstawowych potrzeb członków Ruchu Focolari cierpiących niedostatek. Jak wspomniano powyżej, już 1991 r. w czasie podróży do Brazylii Lubich dostrzegła nieludzkie warunki życia mieszkańców slumsów wokół São Paulo. Zaapelowała wówczas do członków Ruchu Focolari o uruchamianie od podstaw lub przekształcanie istniejących firm w kierunku prowadzenia działalności z określonym podziałem zysku.

W odpowiedzi na apel Lubich w ciągu dwóch lat powołano w różnych krajach ponad 300 firm działających według założeń ekonomii komunii¹⁴. Natomiast obecnie liczba firm funkcjonujących w myśl tych zasad przekroczyła liczbę 750¹⁵.

Uwzględniając obecną liczbę firm ekonomii komunii na świecie, można zauważyć, że funkcjonuje ich stosunkowo niewiele. Jednak grupa ta jest na tyle liczna, że potwierdza zaangażowanie przedsiębiorców w urzeczywistnianie idei ekonomii komunii.

Ekonomia komunii zmierza w kierunku rozwiązania problemu biedy i nierówności w sferze poziomu życia ludzi na świecie. Proponuje nowy styl działań ekonomicznych firm. Jest innowacyjnym sposobem myślenia i tworzy nową hierarchię wartości w zarządzaniu firmami, którym przyświecają idee solidarności i braterstwa¹⁶.

Firmy ekonomii komunii opierają swoją działalność na określonych **zasadach**, czyli regułach działania obowiązujących na różnych **poziomach**. Zasady odnoszą się zatem ściśle do określonych poziomów (aspektów) funkcjonowania firm. Opracowano je na podstawie świadectw życia, radości i cierpienia tysięcy ludzi – przedsiębiorców i pracowników firm¹⁷. Zastosowano tu tzw. schemat siedmiu kolorów, który stanowi jedną z intuicji charyzmatycznych. Jest to intuicja zasadnicza dla sposobu rozumienia i realizacji życia w myśl charyzmatu jedności, którego przejawem jest ekonomia komunii. Międzynarodowa Komisja Ekonomii Komunii wspomniane wyżej reguły sformułowała w *Zasadach prowadzenia przedsiębiorstw ekonomii komunii*. Są one adresowane do firm traktujących przesłanie i kulturę ekonomii komunii jako własne rozwiązania. Można wyróżnić kilka poziomów obejmujących różne zasady.

¹⁴ S. Grochmal, *Ekonomia komunii w praktyce zarządzania przedsiębiorstwem jako systemowo zorganizowana pomoc w celu eliminacji biedy i nierówności społecznych*, „Prakseologia” 2000, nr 153, s. 343.

¹⁵ <http://www.focolare.org/polska/ruch-focolari/> (dostęp: 22.09.2016).

¹⁶ S. Grochmal, *Paradygmat...*, op. cit., s. 99.

¹⁷ Ibidem, s. 121 i n. Grochmal przedstawia w formie opisowej zasady prowadzenia firm ekonomii komunii, które w niniejszym artykule zostały przez jego autora nazwane.

Pierwszy poziom to **przedsiębiorcy, pracownicy i przedsiębiorstwo (kolor czerwony)**. Na tym poziomie stosuje się następujące zasady: uznawanie komunii za podstawową wartość na każdym poziomie firmy; zarządzanie partycypacyjne; podział zysku na trzy części; promowanie nowych przedsięwzięć i nowych miejsc pracy.

Natomiast drugi poziom to **relacje z klientami, dostawcami, instytucjami lokalnymi, społecznością obywatelską i podmiotami zewnętrznymi (kolor pomarańczowy)**. Obejmuje on zasady: profesjonalnego zaangażowania członków firmy w tworzenie i umacnianie otwartych, dobrych relacji z klientami, dostawcami czy wspólnotą lokalną; uczciwości i kultury pracowników firmy w relacjach z klientami, dostawcami, konkurentami, społecznością obywatelską, administracją publiczną i postrzegania ich jako ważnych partnerów w procesie konstruowania dobra wspólnego; promowania ducha i przesłania ekonomii komunii przez przedsiębiorcę i pracowników.

Na trzecim poziomie – **duchowości i etyki (kolor żółty)** wykorzystuje się zasady: rozwoju zawodowego, duchowego i etycznego przedsiębiorcy oraz pracowników poprzez pracę; zaangażowania zarządu firmy i jej pracowników w przestrzeganie prawa i podejmowania działań zmierzających do jego zmiany oraz poprawy; nienagannej postawy względem organów fiskalnych i kontrolnych, związków zawodowych; przestrzegania zobowiązań wypływających z zawartych przez firmę umów; uwzględniania w działalności firmy oddziaływania produktów na zdrowie konsumentów i środowisko naturalne.

Kolejny poziom to **jakość życia, szczęście i relacje (kolor zielony)**. Użyteczne są tu zasady: tworzenia prawdziwej wspólnoty; regularnego stosowania narzędzi komunii (okresowej rozmowy pracowników i menedżerów co najmniej raz w roku, braterskiego, wzajemnego zwracania sobie uwagi przez wszystkich członków firmy, wymiany doświadczeń w trakcie wyznaczonych spotkań, wysłuchiwanie przez menedżerów stanowiska załogi – ewentualnych protestów, a także różnicy zdań); szczególnej troski o zdrowie fizyczne, sport i ochronę środowiska, wynikająca z faktu, że w skład komunii wchodzi też natura i aspekt fizyczny, czyli cielesny człowieka; istotnego znaczenia świętowania, także w środowisku pracy, prowadzącego do wzmocnienia więzi i przynależności do wspólnoty pracowników.

Harmonia środowiska pracy (kolor niebieski) to poziom czwarty, na którym przydatne są następujące zasady: odgrywania – w miejscu pracy, przez piękno i harmonię, bez potrzeby luksusu – roli podstawowej wizytówki firmy; zachowania higieny, czystości i porządku, będących składnikami kultury ekonomii komunii, powodująca, że w ich wzajemnym dopełnianiu się właściciele,

współwłaściciele, menedżerowie, pracownicy, klienci, dostawcy czują się swobodnie; przestrzegania dopuszczalnych norm bezpieczeństwa, wentylacji, oświetlenia, hałasu.

Piąty poziom to **formacja, wiedza i mądrość (kolor indygo)**. Stosowane są tu zasady: popierania przez firmę budowania klimatu wzajemnego zaufania wśród jej członków; oddawania – w wolności – idei, kompetencji i talentów dla rozwoju zawodowego współpracowników oraz rozwoju firmy; stałych szkoleń, promocji formacji zawodowej i kształtowania pracowników (a także innych osób zainteresowanych ekonomią komunii) do kultury dawania.

Na ostatnim poziomie – **komunikacji (kolor fioletowy)** wykorzystywane są zasady: ciągłej pracy przedsiębiorców nad formowaniem otwartego i szczerego klimatu komunikacji promującego wymianę informacji na każdym poziomie odpowiedzialności; wykorzystywania odpowiednich instrumentów bilansu społecznego (okresowych sprawozdań służących otoczeniu i potrzebom wewnętrznym) prezentujących za pomocą faktów funkcjonowanie firmy; stosowania najnowocześniejszych środków komunikacji w wymiarach lokalnym i międzynarodowym; podtrzymywania ducha wzajemnego wsparcia i solidarności przy włączeniu wszystkich ludzi chcących działać na rzecz świata sprawiedliwszego, braterskiego i zjednoczonego.

Z powyższego wynika, że ekonomia komunii kieruje do firm stosujących jej wskazania gamę zasad uwzględniających wartości duchowe, wspólnotowe oraz rozwiązania, instrumenty ujęte w siedmiu różnych aspektach. Określone i wyeksponowane w ten sposób elementy są ukierunkowane na człowieka i mają jemu służyć.

Zarządzanie finansami firm ekonomii komunii a etyczne zarządzanie finansami firm

W literaturze spotyka się rozmaite stanowiska w odniesieniu do relacji między finansami firm a zarządzaniem tymi finansami. Koncepcje te zakładają np., że **finanse firm** to kategoria o identycznej treści, jak zarządzanie finansami tych podmiotów lub posiadająca od niego szerszy zakres. Drugie stanowisko zakłada, że zarządzanie finansami firm to część ich finansów. Jednakże, gdyby przyjąć tok rozumowania zgodny z pierwszym ujęciem (finanse firm to zarządzanie ich finansami), to analogicznie zarządzanie zasobami ludzkimi firm (zarządzanie kapitałem ludzkim firm) wypełniałoby kategorię zasobów ludzkich (kapitał ludzki) firm, a zarządzanie aktywami firm stanowiłoby aktywa firmy. Idąc dalej, można by dojść do wniosku, że kategoria zarządzania dziedzinowego firm nie

istnieje. A przecież tak nie jest. W niniejszym artykule przyjmuje się, że zarządzanie finansami firm to obszar ich zarządzania. Jest to zarządzanie dziedzinowe. Jednocześnie należy podkreślić, że zarządzanie finansami firm to pojęcie odmienne od finansów firm.

Pod pojęciem **zarządzania finansami firm ekonomii komunii i firm prowadzących etyczne zarządzanie finansami** rozumie się etyczne dysponowanie zasobami finansowymi przez te podmioty zmierzające do realizacji głównego ich celu. Można sformułować inną wersję definicji zarządzania finansami obu wymienionych rodzajów firm. Zgodnie z nią zarządzanie finansami firm to podejmowanie przez nie dwojakiego rodzaju decyzji: etycznych decyzji inwestycyjnych i etycznych decyzji finansowych po to, aby zrealizować podstawowy cel firm.

Oprócz **kryterium opłacalności (oczekiwanej)**, w zarządzaniu finansami firm ekonomii komunii i etycznym zarządzaniu finansami firm uwzględnia się **kryterium etyczne** akceptowane przez właścicieli, współwłaścicieli i menedżerów firm oraz charakterystyczne dla określonego społeczeństwa, np. polskiego. Natomiast **firmy ekonomii komunii stosują jeszcze inne kryteria: wspólnotowe** (tworzenie wspólnoty ludzi) i związane z nim **wytwórcze (produkcyjno-usługowe)**, a także **pomocowe** (udzielanie pomocy innym ludziom), które można określić jako kryterium **komunii dóbr**. Kryteria wspólnotowe i pomocowe można zaliczyć do grupy **kryteriów personalnych** (kryteriów ukierunkowanych na człowieka).

W niniejszej pracy przyjmuje się, że etyczne decyzje inwestycyjne podejmowane przez firmy ekonomii komunii i firmy etycznego zarządzania finansami oznaczają inwestycje etyczne, a etyczne decyzje finansowe uruchamiane przez te podmioty są tożsame z etycznym finansowaniem.

Występują założenia ekonomii komunii, które mogą być bezpośrednio odnoszone do zarządzania finansami firm działających według jej zasad, a także istnieją założenia dotyczące etycznego zarządzania finansami firm. Chodzi tu o **założenia o charakterze finansowym** związane z:

- głównym celem firm;
- podejściem firm do procesu zarządzania finansami;
- decyzjami podejmowanymi w ramach procesu zarządzania finansami;
- procesem podziału zysku w firmach;
- kulturą organizacyjną wpływającą na sferę finansową firm¹⁸.

¹⁸ Grochmal wyodrębnia element kultury przedsiębiorstwa razem z wartościami korporacyjnymi, omawiając wielowymiarowość ekonomii komunii. Ibidem, s. 107–108.

Głównym celem firm działających w myśl zasad ekonomii komunii jest działanie na rynku w warunkach normalnej gospodarki (rynkowej), a także zbudowanie wspólnoty osób wytwarzających dobra materialne i świadczących usługi oraz generujących zysk po to, aby rozwijać firmy i przekazywać część zysku osobom żyjącym w niedostatku. Wypływa to z założenia, że w podziale zysku powinny partycypować nie tylko osoby pracujące w firmach oraz zasilające je kapitałem i talentami, lecz również ludzie najbiedniejsi, potrzebujący, którym „powinęła się noga” niekoniecznie za ich przyczyną. Na pierwszym planie w firmach ekonomii komunii znajduje się człowiek i jego szczęście, a nie zwiększanie zysku i innych kapitałów¹⁹.

Z kolei **firmy prowadzące etyczne zarządzanie finansami jako główny cel przyjmują** np. maksymalizację zysku czy też wartości rynkowej lub optymalizację zysku – osiągnięcie pewnego optimum zysku niekoniecznie będącego maksimum zysku czy też pewnego optimum wartości firmy niekoniecznie będącego maksimum tej wartości. W obu przypadkach chodzi o optimum satysfakcjonujące właścicieli i współwłaścicieli firmy oraz menedżerów. W odniesieniu do spółek akcyjnych można przyjąć, że głównym ich celem jest maksymalizacja wartości akcji zwykłych (lub osiągnięcie satysfakcjonującej ich wartości) notowanych na giełdzie papierów wartościowych nie w krótkim, lecz długim przedziale czasu. Natomiast w przypadku spółek akcyjnych nienotowanych na tej giełdzie, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz innych spółek chodzi o maksymalizację wartości rynkowej firmy lub osiągnięcie satysfakcjonującej jej wartości.

Firmy etycznego zarządzania finansami mogą przeznaczać część zysku na rozmaite cele, np. na wspieranie osób żyjących w biedzie. Jednakże nie jest to rozwiązanie obligatoryjne wbudowane w główny cel tych przedsiębiorstw, tak jak jest to w wypadku firm ekonomii komunii. Ponadto ludzie w firmach realizujących etyczne zarządzanie finansami są traktowani jako jeden z zasobów przyczyniających się do generowania zysku. Podejście do człowieka w firmach ekonomii komunii (szczęście człowieka, braterstwo) nie stanowi składnika podstawowego celu firm prowadzących etyczne zarządzanie finansami. Nie zakłada się obligatoryjnie, że jakakolwiek część zysku jest należna ludziom niezwiązanym z firmami, nawet w przypadku znacznej ich biedy. Nie wyklucza to jednak dobrowolnego udziału firm w procesie finansowego wspierania ludzi biednych. Taki udział nie jest jednak czynnikiem decydującym o przynależności firm do grupy podmiotów gospodarczych prowadzących etyczne zarządzanie finansami, ale niewątpliwie pogłębia takie zarządzanie.

¹⁹ Ibidem, s. 118–119.

Podejście do procesu zarządzania finansami w firmach ekonomii komunii i w firmach realizujących etyczne zarządzanie finansami jest zbliżone (pomimo istotnych różnic): oba procesy stanowią narzędzie realizacji wytyczonych, wyżej przedstawionych, głównych celów firm, ponadto w ich ramach podejmuje się inwestycje etyczne i stosuje się także finansowanie.

W ramach zarządzania finansami firm ekonomii komunii oraz etycznego zarządzania finansami firm podejmowane są etyczne inwestycje – rzeczowe, finansowe, niematerialne, a także także finansowanie – krótko- i długoterminowe.

Inwestycje etyczne firm ekonomii i firm realizujących etyczne zarządzanie finansami to wydatkowane przez nie środki na aktywa trwałe mające zwiększać ich nadwyżkę finansową (co dotyczy inwestycji rzeczowych oraz w wartości niematerialne i prawne) lub zysk (co odnosi się do inwestycji finansowych – lokowania w instrumenty finansowe) w długim okresie (ponad rok). Środki pieniężne są wydatkowane na wspomniane aktywa przez wymienione firmy (podmioty inwestujące) według kryteriów opłacalności (oczekiwanej) oraz etycznych – akceptowanych przez nie (właścicieli, współwłaścicieli, menedżerów) i charakterystycznych dla społeczeństwa danego kraju, np. Polski. Inwestycje etyczne są realizowane na **szczeblu operacyjnym firm**. Jednakże służą one, jako składnik (instrument) zarządzania finansami firm, wykonaniu głównego – **strategicznego celu** tych podmiotów (wyznaczanego na **poziomie strategicznym firm**). Firmy prowadzące etyczne zarządzanie finansami mogą uruchamiać inwestycje finansowe, np. w akcje, udziały i inne instrumenty finansowe, które generują oczekiwane korzyści finansowe i jednocześnie spełniają wymogi etyczne dotyczące np. działalności podstawowej i inwestycyjnej emitenta. Chodzi tu o podmiot emitujący, który przykładowo prowadzi produkcję wyrobów akceptowanych etycznie i lokuje kapitał w etyczne przedmioty inwestycji, a nie inwestuje w produkcję nieakceptowaną ze względów etycznych, np. wyrobów erotycznych. Inwestycje w instrumenty finansowe mogą też podejmować firmy ekonomii komunii. Także etyczne inwestycje rzeczowe, realizowane przez wymienione dwa rodzaje podmiotów, powinny spełniać wymogi opłacalności (oczekiwanej) i wymogi etyczne. Jednak nie wszystkie opłacalne inwestycje będą realizowane, np. wysoce opłacalne, lecz pod względem etycznym nie do przyjęcia (między innymi zakup powierzchni sklepowych czy magazynowych od sprzedawców lub producentów środków zapobiegających poczęciu dziecka). Z kolei etyczne inwestycje niematerialne spełniają wymogi opłacalności (oczekiwanej) oraz etyczne i obejmują lokaty, np. w licencje, *know-how* czy prawa do

patentów. Nie uruchamia się inwestycji w przedmioty niemające certyfikatu legalności.

Natomiast **finansowanie (krótkoterminowe i długoterminowe) etyczne firm ekonomii komunii i firm realizujących etyczne zarządzanie finansami** to pozyskiwanie kapitału na realizację ich celów za pomocą rozmaitych form finansowania spełniających wymogi opłacalności (oczekiwanej) pozyskania kapitału (w zakresie wysokości kosztu kapitału i innych warunków dopływu środków pieniężnych) oraz wymogi etyczne akceptowane przez wymienione firmy (właściciele, współwłaściciele, menedżerów) i właściwe społeczeństwu danego kraju, np. Polski.

W przypadku obu wymienionych firm finansowanie etyczne obejmuje aspekty:

- podmiotowy (np. rezygnacja z zasilenia finansowego dopływającego z banku, który zdaniem tych firm nie spełnia akceptowanych przez nie wymogów etycznych);
- proceduralny (np. wydłużanie okresu płatności przez firmę-dłużnika ponad czas ustalony przez firmy wierzyciela i dłużnika, co jest nieetyczne).

Warto nadmienić, że poziomy wymogów opłacalności i wymogów etycznych firm ekonomii komunii oraz firm prowadzących etyczne zarządzanie finansami mogą się różnić. Jest to zjawisko normalne w gospodarce rynkowej.

Etyka stanowi bardzo ważną kategorię determinującą zarządzanie ogólne (całościowe) firm ekonomii komunii, a także ich zarządzanie dziedzinowe, np. finansami. Jest ona w istocie podstawą uruchamiania i działania firm ekonomii komunii. Stanowi ważną kategorię także dla firm etycznego zarządzania finansami z punktu widzenia zarządzania całościowego i dziedzinowego.

Firmy ekonomii komunii dzielą osiągnięty zysk netto na trzy części:

- na rozwój firmy;
- na pomoc ludziom żyjącym w niedostatku (utrzymanie, leki, własna działalność gospodarcza) do momentu zatrudnienia lub uruchomienia przez nich własnej działalności gospodarczej;
- na formację osób o nowej mentalności – do promowania i poszerzania idei ekonomii komunii oraz życia duchowością jedności (publikacje, programy edukacyjne, kształcenie i wychowywanie w nurcie „kultury dawania”).

Wymienione części zysku nie mają określonych wielkości. Zatem mogą, lecz nie muszą być równe. Środki pieniężne są przekazywane do Centrum Ekonomii

Komunii. Natomiast firmy ekonomii komunii otrzymują informacje na temat rodzaju projektów, w jakich biorą udział i miejsc ich realizacji²⁰.

Ojciec Święty Benedykt XVI w encyklice *Caritas in veritate* napisał: *Zastanawiając się nad zagadnieniami odnoszącymi się do relacji między przedsiębiorczością a etyką, a także ewolucją, jakiej podlega system produkcyjny, wydaje się, że przyjmowane dotychczas rozróżnienie między przedsiębiorstwami mającymi na celu zysk (profit) a organizacjami, które nie są nastawione na zysk (non profit) nie jest już w stanie brać w pełni pod uwagę rzeczywistości, ani też skutecznie ukierunkowywać przyszłości. W ostatnich dziesięcioleciach pojawiał się szeroki obszar pośredni między dwoma typami przedsiębiorstw. Tworzą go tradycyjne przedsiębiorstwa, które jednak podpisują pakt pomocy dla krajów zacofanych; fundacje będące inicjatywą pojedynczych przedsiębiorstw; grupy przedsiębiorstw stawiające sobie cele pożytku społecznego; wielobarwny świat podmiotów tak zwanej ekonomii obywatelskiej i wspólnotowej. Nie chodzi tylko o „trzeci sektor”, ale o nową, obszerną i złożoną rzeczywistość, obejmującą własność prywatną i publiczną, która nie wyklucza zysku, ale uważa go za narzędzie do realizacji celów humanistycznych i społecznych. Fakt, że przedsiębiorstwa te rozdzielają albo też nie rozdzielają zysków, lub przyjmują tę czy inną formę przewidzianą przez normy prawne, staje się drugorzędny wobec ich gotowości do pojmowania zysku jako narzędzia do osiągnięcia celu, jakim jest humanizacja rynku i społeczeństwa. Należy wyrazić życzenie, aby te nowe formy przedsiębiorstw znalazły we wszystkich krajach odpowiednią konfigurację prawną i fiskalną. One to, nie pomniejszając znaczenia i pożyteczności gospodarczej i społecznej tradycyjnych form przedsiębiorczości, dokonują przeobrażenia systemu w kierunku bardziej przejrzystego i faktycznego podjęcia obowiązków ze strony podmiotów ekonomicznych. I nie tylko. Sama wielorakość instytucjonalnych form przedsiębiorczości stwarza rynek bardziej cywilizowany i jednocześnie bardziej konkurencyjny²¹.*

Podział wypracowanego zysku netto w firmach ekonomii komunii jest realizowany w myśl koncepcji *homo donator*, a nie *homo oeconomicus*. W firmach opartych na założeniach tej ekonomii sprawność zarządzania jest powiązana z solidarnością względem ludzi potrzebujących i ubogich. Człowiek jest bazą wszystkich relacji istniejących wewnątrz firm i w ich otoczeniu. W tych przedsiębiorstwach formuje się kultura personalistyczna.

²⁰ Idem, *Ekonomia...*, op. cit., s. 343. Idem, *Paradygmat...*, op. cit., s. 98; <http://www.listdopani.pl/archiwum/95-numery-2012/numer-3-202-2012/112-ekonomia-komunii> (dostęp: 24.09.2016).

²¹ Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/encykliki/caritas_in_veritate_29062009.html#r5 (dostęp: 24.09.2016).

Ekonomia komunii pochodzi od personalizmu chrześcijańskiego – człowiek został stworzony na obraz Pana Boga i ma godność, a zatem niekwestionowany prymat nad pracą i kapitałem. Wypływa z tego moralny obowiązek niesienia pomocy innym ludziom, którzy żyją w biedzie materialnej, jak i duchowej. Firmy są moralnie zobowiązane do świadczenia pomocy nie – sporadycznej, lecz ciągłej w ramach rozwiązania systemowego stwarzającego możliwość definitywnego wyjścia ludzi z biedy²².

Firmy prowadzące etyczne zarządzanie finansami dzielą wypracowany zysk netto na dwie części:

- zatrzymany, przeznaczany na cele rozwojowe;
- na dywidendy (w spółkach akcyjnych i spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością);
- na wypłaty dla właścicieli i udziałowców (spółek innych niż wyżej wymienione).

Nie ma jednej polityki dywidendy – istnieją różne jej rodzaje. Nie ma również jednej polityki wypłat z zysku dla właścicieli i udziałowców. Jednakże firmy powinny prowadzić optymalną politykę dywidendy lub wypłat z zysku dla wymienionych podmiotów godząc ich interesy rozwojowe z aspiracjami finansowymi akcjonariuszy, właścicieli i udziałowców.

Widać wyraźnie istotne różnice w zakresie podziału zysku dokonywanego w firmach ekonomii komunii i tych, które prowadzą etyczne zarządzanie finansami. Istnieje jednak też podobieństwo. Mianowicie w obu procesach zarządzania finansami zysk jest przeznaczany na rozwój firm. Jednakże dobór inwestycji według rodzajów i portfela inwestycji (a także źródeł ich finansowania) ma charakter indywidualny. Firmy podejmują decyzje w tym zakresie zależnie od szeregu uwarunkowań.

Istnieje pewne **podobieństwo kultury organizacyjnej firm ekonomii komunii i firm realizujących etyczne zarządzanie finansami**. Kultura ta prowadzi do eliminowania szeregu niekorzystnych zjawisk, np.: nepotyzmu; złodziejstwa; przekupstwa; kreatywnej rachunkowości; niesprawiedliwego oceniania pracowników prowadzącego do eliminacji z procesu pracy ludzi o znacznych kwalifikacjach (merytorycznie przygotowanych do realizacji danego zakresu obowiązków, jednakże „zagrożających” pozycjom menedżerów w firmach); niewłaściwego systemu płac polegającego np. na bardzo dużych dysproporcjach płacowych między pracownikami firm – menedżerami i pozostałymi, a także na

²² B. Bombała, *Ekonomizm nauk o zarządzaniu a przedsiębiorczość personalistyczna*, s. 332–333, http://www.annalesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2013/2013_bombała_319_334.pdf (dostęp: 24.09.2016).

dysproporcjach płacowych między pracownikami niepopartych wkładem pracy; opóźnienia wypłat dla pracowników (nawet w dobrej lub bardzo dobrej sytuacji finansowej firmy).

Ekonomia komunii zmienia kulturę organizacyjną firm funkcjonujących według jej założeń. Zmiany dotyczą następujących **wymiarów**²³:

- **antropologicznego**, polegającego na jak największym dowartościowaniu każdej osoby w firmie bez względu na sprawowaną przez nią funkcję, a także na wychowywaniu do „otwartości na świat” poprzez współpracę firm z różnych krajów;
- **pracy**, sprowadzającego się do dostrzegania całego spektrum godności pracy bez względu na stopień zaawansowania technologicznego i poziom organizacyjny przy jednoczesnym dążeniu do profesjonalizmu;
- **ekonomicznego**, polegającego na nieograniczaniu się jedynie do własnego zysku i rozwoju, a także na ukierunkowaniu na wytwarzanie dóbr, usług oraz tworzenie miejsc pracy dla dobra społeczeństwa;
- **kulturowego**, znajdującego wyraz w braku utożsamiania się z kulturą kapitalizmu mimo prowadzenia działalności w obrębie gospodarki rynkowej; efektami „nowej ekonomii” są powstanie i rozwój nowej kultury – wspomnianej już kultury dawania przeciwstawnej kulturze posiadania;
- **duchowego**, przejawiający się w ewangelizacji, nowym „wyborze Boga”, odkryciu prawdy, że Bóg jest miłością.

Firmy ekonomii komunii i firmy etycznego zarządzania finansami uruchamiają inwestycje etyczne oraz stosują także finansowanie. Jednakże główny ich cel i podział zysku netto, a także sposób funkcjonowania są diametralnie różne. Zakres inwestycji i finansowania oraz poziom akceptowanych kryteriów opłacalności i etycznych mogą być w obu przypadkach inne. Firmy ekonomii komunii mają inne spojrzenie na rolę pracowników, bazują na więziach wspólnotowych czy duchowych między nimi, braterstwie, koncentrują się na szczęściu pracowników itd. Generalnie takie podejście jest niespotykane w firmach etycznego zarządzania finansami.

Finansowe i niefinansowe założenia ekonomii komunii stanowią **instrumenty fakultatywne**, które mogą być wykorzystywane przez różne firmy, np. etycznego zarządzania finansami. Zastosowanie wszystkich założeń ekonomii komunii w firmach, np. prowadzących etyczne zarządzanie finansami, wymaga rozległych zmian, których skutkiem jest zupełnie nowy model ich działalności.

²³ S. Grochmal, *Ekonomia komunii – propozycja Ruchu Focolari*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/X/XB/sg_ekonomia2.html (dostęp: 22.09.2016).

Bibliografia

- Grochmal S., *Ekonomia komunii w praktyce zarządzania przedsiębiorstwem jako systemowo zorganizowana pomoc w celu eliminacji biedy i nierówności społecznych*, „Prakseologia” 2000, nr 153.
- Grochmal S., *Paradygmat jedności w kontekście zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
- Lubich Ch., *Charyzmat jedności*, red. M. Vandeleen, Wydawnictwo M, Fundacja Mariapoli, Kraków 2002.
- Torno A., *Chiara Lubich. Życie i dzieło*, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań 2013.

Netografia

- Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*,
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/encykliki/caritas_in_veritate_29062009.html#r5 (dostęp: 24.09.2016).
- Bombała B., *Ekonomizm nauk o zarządzaniu a przedsiębiorczość personalistyczna*,
http://www.annalesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2013/2013_bombała_319_334.pdf
(dostęp: 24.09.2016).
- <http://www.focolare.org/polska/ruch-focolari/> (dostęp: 22.09.2016).
- Grochmal S., *Ekonomia komunii – propozycja Ruchu Focolari*,
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/X/XB/sg_ekonomia2.html (dostęp: 22.09.2016).
- Miłkowska A., Miłkowski Z., *Ekonomia komunii*,
<http://www.listdopani.pl/archiwum/95-numery-2012/numer-3-202-2012/112-ekonomia-komunii> (dostęp: 22. 09. 2016).

Summary

Economy of communion

The process of beatification of Chiara Lubich was opened in January 2015. Lubich saw the poverty and privation of people. During her life led activity for other people. Lubich was the initiator of Focolare Movement recognized by the Catholic Church. In addition, she was the initiator of the Economy of Communion which is based on a number of rules. Through the project Economy of Communion Lubich wanted to give aid people. Finance management of firms Economy of Communion is different from the ethical finance management of firms. However, there are similarities between them. In literature, finance management of firms Economy of Communion does not relate to ethical finance management of firms. There is a gap in this area. Hence the autor's proposal fill this gap.

keywords: Chiara Lubich, economy of communion, ethical finance management of firms, ethical financing of firms, ethical investments of firms, finance management of firms, economy of Communion, firms of Economy of Communion, Focolare Movement, rules of activity

słowa kluczowe: Chiara Lubich, ekonomia komunii, etyczne finansowanie firm, etyczne inwestycje firm, etyczne zarządzanie finansami firm, Ruch Focolari, zarządzanie finansami firm ekonomii komunii, zasady działalności firm ekonomii komunii